การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ (แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2566 - 2570) *

The participation of all stakeholders in the preparation of the local development plan. Of the Bankhlongsuan Subdistrict Administrative Organization Phrasamutchedi District Samutprakan Province (Local development plan B.E.2023 – 2027)

รัชนก โกลาหะพะ **

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเข้ามีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง อุปสรรคปัญหา แนวทางแก้ไขอุปสรรคปัญหา และแนวทางพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 -2570 ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน โดยใช้วิธีวิจัยเอกสารและวิจัยสนาม ในส่วนของการวิจัยสนามเป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเข้ามาในรูปแบบคณะกรรมการ ตามวิธีการที่ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นกำหนด ในส่วนอุปสรรคปัญหา พบว่า 1) มีการคัดเลือกตัวแทน 2) การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ 3) การจัดประชุม 4) งบประมาณ ส่วนแนวทางแก้ไขอุปสรรคปัญหาและพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น มีดังนี้ 1) การคัดเลือกตัวแทนแต่ละภาคส่วนเข้ามาทำหน้าที่ในคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ต้องไม่เป็นการคัดเลือกจากกลุ่มผลประโยชน์ 2) การจัดประชุมควรดำเนินการในวันหยุด 3) โครงการที่เกินศักยภาพควรมีการประสานขอรับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและการเปิดช่องทางในการนำเสนอปัญหาความต้องการและโครงการพัฒนาให้มีหลากหลายช่องทาง

คำสำคัญ: ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น; การมีส่วนร่วม; คณะกรรมการ

***บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ (แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2566 – 2570)**

****นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง**

บทนำ

นับตั้งแต่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2560) หมวด 14 การปกครองท้องถิ่น มาตรา 250 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะ และกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน... ประกอบกับ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2542) มาตรา16 และมาตรา 17 ได้บัญญัติให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลและการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งนอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเองแล้วยังมีอำนาจหน้าที่ในการประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

เพื่อให้การบริหารภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน โดยมี แผนพัฒนาเป็นเครื่องมือช่วยผลักดันและสนับสนุน กระทรวงมหาดไทย (2561) กำหนดไว้ว่า... “แผนพัฒนาท้องถิ่น” หมายความว่า แผนพัฒนา ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย และกลยุทธ์ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาหมู่บ้านหรือแผนชุมชน อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้า และให้หมายความรวมถึงการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาท้องถิ่น

แผนพัฒนาท้องถิ่น จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนา การนำปัญหาความต้องการของท้องถิ่นมาพิจารณาและวิเคราะห์ปัญหา เพื่อนำมากำหนดจุดมุ่งหมาย ภารกิจ และแนวทางในการทำงานอย่างเป็นระบบ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยคำนึงถึงผลกระทบที่ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับและความต้องการของประชาชนรวมทั้งนโยบายของท้องถิ่นนั้น ซึ่งจะช่วยให้การกำหนดแผนงาน/โครงการของท้องถิ่นมีทิศทางที่สอดคล้องกัน และสนองตอบต่อปัญหาความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงนอกจากนี้ทั้งเป็นการบริหารงบประมาณที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดอีกด้วย

กระทรวงมหาดไทย (2548) กำหนดไว้ว่า...ให้การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแทนส่วนราชการ องค์กรภาคเอกชน องค์กรประชาชน และผู้นำชุมชนในท้องถิ่น มาร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น ปัญหาความต้องการ ประเด็นการพัฒนา เพื่อนำมากำหนดแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยให้นำข้อมูลพื้นฐานหน่วยงาน

ต่างๆ และข้อมูลในแผนพัฒนาหมู่บ้านหรือแผนชุมชน มาพิจารณาประกอบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วย

กระทรวงมหาดไทย (2562) กำหนดห้วงระยะเวลาการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ไว้ว่า...การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมาห้วงระยะเวลาของการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551 กำหนดให้แผนพัฒนาจังหวัด และการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสอดคล้องกับ แผนพัฒนาจังหวัด กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดห้วงระยะเวลาของแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นห้าปี เริ่มใช้แผนที่มีกำหนดระยะห้วงเวลาห้าปีฉบับแรก ในปี พ.ศ. 2561 – 2565

กระทรวงมหาดไทย (2563) กำหนดแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พ.ศ.2566 – 2570) ไว้ว่า... เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถบูรณาการแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม และงบประมาณในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่ประชาชน ให้จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2566 – 2570 ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 มาตรา 69/1 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 มาตรา 50 พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 มาตรา 45/1 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ข้อ 18 กำหนดให้แผนพัฒนาท้องถิ่น กรณี เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง ให้จัดทำหรือทบทวนให้แล้วเสร็จภายในเดือนตุลาคมก่อนปีงบประมาณถัดไป กรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้จัดทำหรือทบทวนให้แล้วเสร็จภายในเดือนพฤศจิกายนก่อนปีงบประมาณถัดไป

ซึ่งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2566 – 2570 ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ นั้น เปิดโอกาสให้ส่วนราชการ องค์กรภาคเอกชน องค์กรประชาชน และผู้นำชุมชนในท้องถิ่นนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในรูปแบบประชาคมท้องถิ่นและคณะกรรมการชุดต่างๆ ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ได้กำหนดไว้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์โครงสร้างพื้นฐาน 2) ยุทธศาสตร์ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต การศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม 3) ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ยุทธศาสตร์ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง และ 5) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการเมืองการบริหาร

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรที่ทำงานในตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผน ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ว่าเกิดอุปสรรค

ปัญหาขั้นตอนใดบ้าง และเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขอุปสรรคปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้และปรับปรุงแก้ไขปัญหาในกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ในครั้งต่อไป เพื่อให้ได้แผนพัฒนาท้องถิ่นที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนในพื้นที่ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเอกสาร (Document research) เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัยต่างๆ รายงานการประชุม คู่มือการปฏิบัติงาน ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการวิจัยสนาม (Field research) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal interview) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 12 คน ประกอบด้วย คณะผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 2 คน, สมาชิกสภาท้องถิ่น จำนวน 2 คน, ผู้แทนประชาคม จำนวน 2 คน, ผู้แทนภาครัฐ จำนวน 2 คน, ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน จำนวน 2 คน

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

การวิจัยเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีส่วนได้เสียในการดำเนินการ ต่าง ๆ ของภาครัฐ ได้มีโอกาสมาแสดงความคิดเห็น แสดงความห่วงกังวลต่อแนวทางการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ต่อการตัดสินใจของผู้บริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งรวมไปถึงการมาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล ร่วมตัดสินใจ รับผลจากการตัดสินใจ การให้คำปรึกษาหารือ และร่วมกันประเมินผลการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งในที่นี้ก็คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมยังรวมไปถึงการมาร่วมกันออกแบบอนาคตของชุมชนโดยคนในชุมชนเอง ผู้ที่ควรเข้ามาเกี่ยวข้องหรือเข้ามามีส่วนร่วม คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ รวมถึงกลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นองค์กรทางสังคมของพลเมืองที่เรียกว่าภาคประชาสังคม (Civil Society) เช่น กลุ่ม ชมรม องค์การสาธารณะประโยชน์ต่างๆ ฯลฯ และมีการพิจารณาว่าผู้เข้ามามีส่วนร่วมนั้นได้

ครอบคลุมประชาชนทุกภาคส่วน รวมเพศหญิง เพศชาย เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มต่างๆ อีกด้วย

การวิจัยสนาม

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเข้ามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2566 - 2570 ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

การวิจัยพบว่า รูปแบบและวิธีการเข้ามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2566 - 2570 ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้ 1) กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ในรูปแบบของคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ถูกกำหนดโดย ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2548 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 3 พ.ศ.2561 ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น รองนายกองค์กรส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนภาครัฐ ผู้แทนประชาคมท้องถิ่น ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหัวหน้าส่วนการบริหารที่มีหน้าที่จัดทำแผน 2) ผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทในการตัดสินใจคัดเลือกตัวแทนจากหน่วยงานภายนอกเข้ามาทำหน้าที่ในคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น 3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ที่ถูกแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น มีบทบาทในการกำหนดทิศทาง และพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของโครงการพัฒนาจากปัญหาความต้องการของประชาชน เข้ามาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น 4) การนำเสนอปัญหาความต้องการของประชาชนมีเพียงการประชุมประชาคมท้องถิ่น จากนั้นผู้เกี่ยวข้องจะนำปัญหาเหล่านั้นมานำเสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อพิจารณาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาอุปสรรคปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 – 2570 ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

การวิจัยพบว่า อุปสรรคปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2566 – 2570 ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้ 1) อุปสรรคปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ที่ได้รับการแต่งตั้งมาเป็นคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ และไม่สามารถเข้าร่วมประชุมการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) การคัดเลือกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาทำหน้าที่ในคณะกรรมการการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นการ

คัดเลือกจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียเข้ามาทำหน้าที่ และมีการพิจารณาคัดเลือกโครงการพัฒนาเฉพาะพื้นที่ไม่ครอบคลุมทั้งตำบล 3) การจัดลำดับความสำคัญของโครงการพัฒนา ประชาชนในพื้นที่จะนำเสนอโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานเข้ามาเป็นหลัก มิได้ให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาด้านอื่น ๆ 4) การบรรจุโครงการพัฒนาเป็นจำนวนมากไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำโครงการ/กิจกรรม ไปดำเนินการได้ทั้งหมด เนื่องจากมาจากงบประมาณที่มีจำกัด

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขอุปสรรคปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 – 2570 ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

การวิจัยพบว่า แนวทางแก้ไขอุปสรรคปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 – 2570 ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้ 1) การคัดเลือกตัวแทนแต่ละภาคส่วนเข้ามาทำหน้าที่ในคณะกรรมการการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถไม่เป็นการคัดเลือกจากกลุ่มผลประโยชน์และพร้อมเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 2) การจัดประชุมประชาคมท้องถิ่น/ประชุมคณะกรรมการการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรดำเนินการในวันหยุด เนื่องจากประชาชนและผู้เกี่ยวข้องจากภาคส่วนต่าง ๆ มีภารกิจประจำวันที่ต้องทำ ทำให้ไม่สามารถมาร่วมนำเสนอปัญหาความต้องการให้ครอบคลุมทุกด้าน 3) เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรให้ความรู้ความเข้าใจในการนำเสนอโครงการพัฒนาด้านอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์กับประชาชนในพื้นที่ นอกเหนือจากในด้านโครงสร้างพื้นฐาน 4) การจัดลำดับความสำคัญของโครงการพัฒนาที่ควรได้รับการบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรเป็นโครงการพัฒนาที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุก ๆด้าน และเป็นโครงการที่เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน สำหรับโครงการที่เกินศักยภาพของอบต.ในการดำเนินการเนื่องจากงบประมาณที่มีจำกัด ควรมีการประสานขอรับเงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการจัดดำเนินการ

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 -2570 ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

การวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 -2570 ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้ 1) การจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีความจำเป็นอย่างมาก เพราะประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความใจที่ถ่องแท้ถึงความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) การประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความตื่นตัว ในการมาร่วมประชุมเพื่อ

นำเสนอปัญหาความต้องการ 3) การแจ้งข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรม ที่ได้ดำเนินการไปแล้วเสร็จ จะช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมนำเสนอปัญหาความต้องการไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น 4) เปิดช่องทางในการนำเสนอปัญหาความต้องการและโครงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้มีหลากหลายช่องทาง เช่น การนำเสนอผ่านทาง อีเมล์ เฟสบุ๊ค โทรศัพท์ เป็นต้น

การอภิปรายผล

การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ (แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2566 – 2570) มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

รูปแบบและวิธีการเข้ามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน มีการแต่งตั้งตัวแทนส่วนราชการ องค์กรภาคเอกชน องค์กรประชาชน และผู้นำชุมชนในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบคณะกรรมการการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่ร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น ปัญหาความต้องการ ประเด็นการพัฒนาและพิจารณาโครงการมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กำหนด เช่น คำให้สัมภาษณ์ของ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน บางตอนกล่าวว่า “รูปแบบและวิธีการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของอบต.บ้านคลองสวน ถูกกำหนดให้ดำเนินการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 3 พ.ศ.2561 เพราะมีการคัดเลือกตัวแทนจากประชาชน หน่วยงานราชการอื่น และภาคเอกชนในพื้นที่ มาร่วมคิดร่วมแสดงความเห็น และเสนอแนะปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ตำบลบ้านคลองสวน เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีโครงการที่นำมาจากความต้องการของคนในพื้นที่” หรือคำให้สัมภาษณ์บางส่วนของ หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน กล่าวว่า “รูปแบบและวิธีการในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หน่วยงานต้องดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ที่ได้กำหนดรายละเอียดขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนแต่อย่างใด เพราะในฐานะหน่วยงานราชการต้องปฏิบัติงานในรูปแบบของคณะกรรมการ ซึ่งในขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น มีเพียงคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องเพียง 2 คณะ เท่านั้น”

อุปสรรคปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2566 – 2570 ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีการคัดเลือกตัวแทนจากกลุ่มผลประโยชน์ผู้มีส่วนได้เสียในโครงการเข้ามาทำหน้าที่คณะกรรมการการจัดทำแผน การจัดลำดับความสำคัญของโครงการที่บรรจุเข้ามาในแผนพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็น

โครงการจากกลุ่มผลประโยชน์ ทำให้การแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบล อีกทั้งเรื่องของเวลาการประชุมเพื่อนำเสนอปัญหาความต้องการประชาชนและผู้เกี่ยวข้องมีภารกิจทำให้โครงการต่างๆ ที่นำเสนอเข้ามามีแต่การนำเสนอปัญหาของผู้มีส่วนได้เสียในโครงการ และงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้โครงการพัฒนาไม่สามารถจัดดำเนินการได้ทั้งหมด เช่น คำให้สัมภาษณ์ของผู้แทนประชาคม บางตอนกล่าวว่า “โครงการที่คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น คัดเลือกนำมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยมากเป็นของโครงการที่มาจากคณะผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกเข้ามาเกือบทุกโครงการ” หรือคำให้สัมภาษณ์ของหัวหน้าสำนักปลัด บางตอนที่ว่า “การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่พบก็คือ โครงการที่มาจากกลุ่มผลประโยชน์มักจะได้รับการบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่นลำดับต้น ๆ เสมอ และที่สำคัญก็คือการมีโครงการพัฒนาที่ไม่หลากหลาย โครงการจะไปเน้นที่โครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญชัย เชื้อกล้า (2563) ได้ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลคลองพลู อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี* ผลการวิจัยพบว่า 1) เวลาการจัดประชุมประชาคมแผนพัฒนาไม่ตรงกับเวลาทำงาน 2) ประชาชนบางส่วนไม่ให้ความสนใจ 3) ขาดการดำเนินโครงการความต่อเนื่อง 4)ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ 5) ปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญา เฉลียวชาติ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาตำบลของ องค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์* ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการ รับผลประโยชน์ และระดับน้อย จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการตามลำดับ

แนวทางแก้ไขอุปสรรคปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2566 – 2570 ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีการนำเสนอให้การคัดเลือกตัวแทนแต่ละภาคส่วนเข้ามาทำหน้าที่ในคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ที่มีความรู้ความสามารถไม่เป็นการคัดเลือกจากกลุ่มผลประโยชน์และพร้อมเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อีกทั้งในการจัดประชุมประชาคมท้องถิ่น/ประชุมคณะกรรมการการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น มีการนำเสนอให้ดำเนินการในวันหยุด และสำหรับโครงการที่เกินศักยภาพของอบต.ในการจัดดำเนินการเนื่องจากงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ควรมีการประสานขอรับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คำให้สัมภาษณ์ของรองนายก อบต.บ้านคลองสวน บางตอนกล่าวว่า “การแก้ไขปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับผู้มาเข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อจัดทำ

แผนพัฒนาท้องถิ่น แนะนำว่าการจัดประชุมหรือประชุมประชาคมควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ ว่าพวกเขาจะได้ประโยชน์อะไรจากการมาร่วมประชุมบ้าง และทางอบต.บ้านคลองสวนก็ควรกำหนดการประชุมประชาคมให้ตรงกับวันหยุดเนื่องจากในวันธรรมดาพี่น้องประชาชนจะออกไปทำงาน” หรือคำให้สัมภาษณ์ของผู้แทนภาครัฐ บางตอนที่ว่า “การคัดเลือกตัวแทนแต่ละภาคส่วนเข้ามาก็ถูกกำหนดโดยระเบียบเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่แล้ว ไม่มีอุปสรรคปัญหาอะไร แต่ถ้าให้แนะนำเพิ่มเติมก็อยากให้ท่านผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกคนที่พร้อมเสียสละเวลาเข้ามาทำหน้าที่คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อประชาชนด้วยใจจริงมิได้หวังผลประโยชน์ตอบแทนใดๆ” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิ์ธนัชท์ วารุณสหรัชภณ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนรวมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม* พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา คือการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (ดำเนินการ) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผลมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดอย่างคุ้มค่ามีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นและองค์กรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยการกำกับดูแล และสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลจะมีส่วนสำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าตามเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

แนวทางพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 -2570 ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีการนำเสนอแนวทางพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วยการจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่างๆ และการเปิดช่องทางในการนำเสนอปัญหาความต้องการและโครงการพัฒนาให้มีหลากหลายช่องทาง เช่น การนำเสนอผ่านทาง อีเมล์ เฟสบุ๊ค โทรศัพท์ เป็นต้น เช่น คำให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ บางตอนที่ว่า “อบต.ต้องจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชน เพราะประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อยู่หลายกลุ่ม” หรือคำให้สัมภาษณ์ของผู้แทนภาครัฐ บางตอนที่ว่า “ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ก่อนประชุมประชาคมเสนอปัญหา ระดมความคิด ร่วมแก้ไขเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภานุวัฒน์ แก้วแหยม (2563) ได้ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหิน อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี* ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหิน ได้แก่ 1) ประชาชน

ยังไม่ให้ความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งในการประชาคมท้องถิ่น ในแต่ละครั้ง มีประชาชนเข้าร่วมจำนวนน้อย ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความต้องการของประชาชน ไม่เพียงพอต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) ประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 3) ประชาชนบางส่วนยังมีข้อสงสัยในข้อมูลการเสนอปัญหา ความต้องการของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และขาดความเชื่อมั่นต่อการเสนอข้อมูลเพื่อนำไปจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัทนา วัชรวรพิพัฒน์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์* ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในรูปแบบที่มีกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ ด้วยการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ เสนอปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองเพื่อสนองต่อองค์การบริหารส่วนตำบลนำไปดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ การศึกษา อาชีพ รายได้ ความต้องการของประชาชนในเรื่องอุปโภคบริโภค ส่วนปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการร่วมกับประชาชนมีความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวนควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทราบถึงความสำคัญของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นว่ามีประโยชน์อย่างไรกับการพัฒนาพื้นที่ตำบลบ้านคลองสวน

2. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อจะได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและเกิดประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นได้มากที่สุด

3. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวนควรเพิ่มช่องทางและความถี่ในการประชาสัมพันธ์ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารให้มากยิ่งขึ้น เช่น การใช้เสียงตามสาย วิทยุ รถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ เว็บไซต์ เฟสบุ๊ค เป็นต้น

4. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานในองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นต้นแบบในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างองค์กร

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงมหาดไทย. (2548). *ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2548*. กรุงเทพมหานคร : ผู้แต่ง.

กระทรวงมหาดไทย. (2561). *ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2561*. กรุงเทพมหานคร : ผู้แต่ง.

กระทรวงมหาดไทย. (2562) หนังสือด่วนที่สุด ที่ มท 0810.3/ว 2931 ลงวันที่ 15 พฤษภาคม 2562 *เรื่อง แนวทางการทบทวนแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561 – 2565) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

กระทรวงมหาดไทย. (2563) หนังสือด่วนที่สุด ที่ มท 0810.3/ว 7467 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2563 *เรื่อง แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พ.ศ.2566– 2570).* กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

ชาญชัย เชื้อกล้า. (2563). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลคลองพลู อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี*.การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปัญญา เฉลียวชาติ. (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์*.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. (2542, พฤศจิกายน 17). *ราชกิจจานุเบกษา* 116(114ก), 5- 8.

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537. (2537, ธันวาคม 2). *ราชกิจจานุเบกษา*, 111(53ก), 20-35.

ภานุวัฒน์ แก้วแหยม. (2563). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหิน อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี*. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มัทนา วัชรวรพิพัฒน์ (2555). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิโรจน์ ก่อสกุล. (2564). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร*.กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสตรมหาบัณฑิต.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560. (2560, เมษายน 6). *ราชกิจจานุเบกษา*, 134(40ก), 74- 75.

สิทธิ์ธนัชท์ วารุณสหรัชภณ. (2559). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม*. การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์